

ביאורים

בפסקאות אלה מבאר הרב קוק את היחס בין התורה לתפילה. התורה והתפילה הן שתי דרכים שבהן אנו נפגשים עם רצון ה', אלא שלכל דרך יש את התפקיד המיוחד לה, את אופני הפעולה שלה ואת כלי הביטוי המיוחדים לה. תפקיד התפילה הוא לחיות בצורה יומיומית את הרעיונות הגדולים שמופיעים בלימוד התורה. התורה היא כמו נס, מעל הטבע, משקפת תמונה עליונה של הרצון האלוהי. בתפילה אנו הופכים את הנס לטבע, את הרעיון לחיים. כאשר יש טבע בריא - שזוהי התפילה, אזי גם לנס - שהוא התורה - יש מקום ובסיס. אך כאשר אין טבע והכל מרחף מעל החיים, הדבר הוא כטרחה כביכול כלפי ה', כי אין מאמץ אנושי להפוך את הרעיון לחלק מהחיים, והכל תלוי בה' ולא באדם.

בפסקה הבאה מסביר הרב קוק את היחס בין תורה לתפילה כהבדל שבין פעולה מלמעלה למטה לבין פעולה מלמטה למעלה. התפילה היא ביטוי לשורש הרוחני הקדוש שקיים בכל אדם מישראל באופן טבעי, וביטוי לכל ערכי התורה שלמד וקיים ושחררו עמוק ללבו. במילות התפילה אנו מבטאים את מה שקיים בנו, וכך מתעלים ומתרוממים. בלימוד התורה אנו מביאים אל הטבע שלנו את השכל האלוהי, אנו נחשפים אל מה שמעבר לנו - ובכך מעלים את הקשר הטבעי שקיים בנו אל המקור האלוהי. שתי הדרכים הללו, אם-כן, נפגשות - מלמעלה למטה ומלמטה למעלה. רק השילוב של שתי העבודות האלה, התורה והתפילה, בונה את הקומה השלמה של היהודי, שבה הוא נקשר מחד עם קדושה עליונה מאוד, ומאידך, קדושה זו אינה מנותקת ממנו, אלא ממלאת את חדרי לבו.

הרחבות

• התפילה מתרוממת לפי התרוממות האדם

כַּמָּה שִׁיְהִיָּה הָאִפִּי שֶׁל הַדְּבָקוּת הָאֱלֹהִית יוֹתֵר חֶזֶק בְּחַיִּים... כִּכָּה זוֹרְחִים יוֹתֵר הָאוֹרוֹת הַמִּתְגַּלִּים בְּנוֹ עַל יְדֵי הַבְּעוּתֵינוּ הַתְּפִלִּיתִיּוֹת. יוֹצֵא מִדְּבַרֵי הָרֵב קוֹק שֶׁכָּל שֶׁהָאִדָּם גָּדוֹל יוֹתֵר תְּפִילָתוֹ גְּדוּלָה יוֹתֵר. אוּ בְמִיָּלִים אַחֲרוֹת: הַתְּפִילָה הַיָּמִינִית מֵעֵין 'מֵרָאָה' שֶׁל הַמַּדְרָגָה הָרוּחָנִית שֶׁל הָאִדָּם. לַעֲלֵל (יוֹם כַּהֲסִיּוֹן) לְמַדְנוּ שֶׁהַתְּפִילָה "הַיָּמִינִית גְּדוּלָה לְאִדָּם אִם הוּא מֵטָהֵר נַפְשׁוֹ בְּאִמְתּוֹ" [מֵוֹסֵר אַבִּיר, 'מֵעֵין הַקַּדְמָה'].

מצד שני, גם תפילה בלא כוונה של אדם פשוט - משפיעה ומשמעותית. כך כותב ר' חיים מוולוז'ין בנפש החיים: "אמנם כשהתפלל בקול וחיתוך אותיות הדיבור לבד, אף על פי שלא צירף המחשבה וכוונת הלב אליה, הגם שודאי אינה במדרגה שלמה וגבוה כראוי... עם כל זה אינה לריק חס ושלום ויוצא בה ידי חובתו, כי על כל פנים הרי העלה וקושר נפשו ברוחו ועולם הנפש בעולם הרוח" [נפש החיים ג, ה].

• התעלות האדם משפיעה על המציאות כולה

וְכַשְׁאֲנוּ עוֹלִים עוֹלִים עֲמָנוּ כָּל שְׂרָשֵׁי הַיּוֹתֵינוּ... וְהַכֹּל מִתְבַּרְךְ, הַכֹּל מִתְעַלָּה. ר' חיים מוולוז'ין בספר נפש החיים מבאר כיצד כל מחשבה, דיבור או מעשה שיהודי עושה משפיעים על העולמות כולם: "שכמו שהוא יתברך שמו הוא האלוהים, בעל הכוחות הנמצאים בכל העולמות כולם, ומסדרם ומנהיגם בכל רגע כרצונו, כן השליט רצונו יתברך את האדם שיהא הוא הפותח והסוגר של כמה אלפי ריבואות כוחות ועולמות... כאילו הוא גם כן הבעל כוח שלהם כביכול". בהמשך דבריו הוא מבאר ששורש נשמתו של כל יהודי מצוי במקום עליון, מעל העולמות כולם. כשהאדם עושה טוב - ממילא מתעלה שורש נשמתו ומשפיע על כל העולמות שתחתיו [נפש החיים א, ד-ז].

חיי שעה וחיי עולם

הַתְּפִילָה מְשַׁמֵּשֶׁת לְהַכְנִיס אֶת כָּל הַתּוֹרָה וְכָל הָעֲבוּדָה, כָּל הַחֻקִּים וְכָל הַהוֹפְעָה, בְּתַכּוּנָה טְבִיעִית^א, וּמַעֲמִיד נְפִשׁ קָבוֹעַ, וְהִיא חַיֵּי הַשְּׁעָרָה^ב, כְּלוּמָר, שְׂמִיחָה אֶת הַשְּׁעָרָה, לְהִיּוֹת עוֹמֵדֵת יָשָׁר מוֹל יְנִיקַת שִׁפְעַת חַיֵּי עוֹלָם. אֲבָל הַתּוֹרָה חַיֵּי עוֹלָם הִיא, לְמַעַל מֵהַטָּבַע, וְכִשְׂיֵשׁ טָבַע אִזְ מַעֲלַת הַנְּסִים גְּדוּלָה וְעֲלִיוֹנָה מְאֹד, אֲבָל כִּשְׂהַטָּבַע מִתְדַלְּדֶלֶת נִקְרָאִים הַנְּסִים טְרַחָא^ג כְּלָפֵי שְׂמִיָּא וְגִרְעוֹן שֶׁל שְׁנוֹי סְדְרֵי בְּרָאשִׁית, "כְּמָה גְרֵוע אֲדָם זֶה"^ד (שְׁבַת נג). וְהִנְנוּ מִתְפַּלְלִים לְהַעֲמִיד אֶת הַטָּבַע, לְמַעַן יְהִי כָּל חַיֵּי עוֹלָם מְבַסְסִים אֲצֻלְנוּ וּמְכַנְּנִים לְקַבֵּיעוֹת תְּכוּנַת חַיֵּי שְׁעָרָה, הַמּוֹפִיעָה תְּמִיד בְּקֶרְבָּנוּ, "כָּל הַנְּשָׁמָה תְּהַלֵּל יָהּ", עַל כָּל נְשִׁימָה וְנְשִׁימָה הַלּוֹל מִיָּחַד, וּמִתְכַּפֵּל שְׁעָרָה וְעוֹלָם^ה וְהִיא לְשַׁעֲשׂוּעַ. "בְּחֻקֵּי אֲשַׁתְּעֶשֶׂע - וְאֲשַׁעָה בְּחֻקֵּי תְּמִיד"^ו.

(עולת ראיה, עניני תפילה, תפילה ותורה, א)

התפילה מלמטה למעלה

הַתְּפִילָה הִיא מִלְמַטָּה לְמַעַלָּה. כִּיצַד, מִתּוֹךְ אוֹתוֹ הַמַּעֲיָן, הַמְּלֵא קִדְשָׁה טְבִיעִית, שֶׁבְּלִבָּנוּ, הִרְיָנוּ דוֹלִים, מוֹצִיאִים אֶת הַרְגָּשׁוֹתֵינוּ הָעֲדִינוֹת מִן הַכַּח אֶל הַפַּעַל, מְכַנְּנִים לְרוֹמְמוֹן וְלִשְׂגָב, לְטָהָר וְלִקְדוּשָׁן בְּקִדְשַׁת הַטְּהָרָה הָעֲלִיוֹנָה, הַכּוֹלֵלֵת כָּל הַקְּדוּשׁוֹת וְכָל הַטְּהָרוֹת, כָּל הַחֻקִּים וְכָל הַדְּעוֹת, כָּל הַבִּינּוֹת וְכָל הַמַּחְשְׁבוֹת, וְהִנְנוּ עוֹלִים, וְכִמְהָ שִׂיגְדֵל שְׁכֻלְנוּ, כְּמָה שִׂיזְדַּכְּכוּ מִדוֹתֵינוּ, כְּמָה שִׁיְהִיָּה הָאִפִּי שֶׁל הַדְּבָקוּת הָאֱלֹהִית יוֹתֵר חֶזֶק בְּחַיִּים, בְּרַעֲיוֹן וּבְרָצוֹן, בְּמִזְג וּבְטָבַע, בְּתוֹלְדָה וּבְתַכּוּנָה^א, - כִּכָּה זוֹרְחִים יוֹתֵר הָאוֹרוֹת הַמִּתְגַּלִּים בְּנוֹ עַל יְדֵי הַבְּעוּתֵינוּ הַתְּפִלִּיתִיּוֹת. וְכָל-מָה שֶׁנִּרְדָּ יוֹתֵר לְתוֹךְ עֵמִק הַעֲנִיָּן הַנְּעֲרֵץ וְהַנְּשָׁבֵג הָזֶה, לְתוֹךְ תְּהוֹם פְּנִימִיּוֹת נְפִשָׁנוּ וְכָל גְּדֻלּוֹ וְעֲזוֹ, הִנְנוּ יוֹתֵר מְדַקְּקִים אֶת עֲלִיוֹתֵינוּ בְּמַהֲלַךְ הַתְּפִילָה. וְכַשְׁאֲנוּ עוֹלִים עוֹלִים עֲמָנוּ כָּל שְׂרָשֵׁי הַיּוֹתֵינוּ, כָּל עֲנִפֵי נְשִׁמוֹתֵינוּ, כָּל קְנֵי הַחַיִּים הַשּׁוֹפְעִים מִמְּהוֹתֵנוּ וְכָל מְקוֹרוֹת הַחַיִּים הַמְּפַכִּים עֲלֵינוּ, עַד הַבִּיאָם אוֹתֵנוּ אֶל הַמְּהוּתִיּוֹת הַפְּרָטִית שֶׁלָּנוּ. וְהַכֹּל מִתְבַּרְךְ, הַכֹּל מִתְעַלָּה, הַכֹּל מִתְקַדֵּשׁ וּמִתְרוֹמֵם, הַכֹּל שְׂמֵחַ שְׂמִיחַת יְשָׁרִים, הַכֹּל עֹלֵז עֲלִיצוֹת קִדְשׁ, וְהַטָּבַע שֶׁל הַקְּדוּשָׁה מִתְעַלָּה וּמִזְדַּכֶּה, עַד שֶׁהוּא בָּא לְכָלֵל אִפִּי הַפְּרָתִי, לְאִפִּי שְׁכָלִי פוֹעֵל שְׂאִינְנוּ עוֹד נְפַעַל, חֲפָשִׁי וְשִׁלֵּט וְרוֹדָה בְּכָל מְרַחְבֵי הַחַיִּים. זֶהוּ מְשַׁפֵּט הַתְּפִילָה.

וּבְתוֹרָה הִנְנוּ עוֹסְקִים בְּשְׁלוֹבֵי חַיִּים מְלַמְעֵלָה לְמִטָּה, מְרוּם-פְּסָגַת הַשְּׁכָל הָאֱלֹהִי, מְמַקְוֵר מְחַצֵּב הַתּוֹרָה, הִנְנוּ לוֹקְחִים אֶת מְנוֹת הַחַיִּים וְהִנְנוּ מְמַשִּׁיכִים אוֹתָם בְּעֲזֵז גְּדֻלָּה הַמְּלֵא כָּל הַיֵּשׁ, הַגְּדוֹל מְכֹל קֶץ וְתַקְלָה, וּמְשִׁרִישִׁים אוֹתָם בְּתוֹךְ מַעֲמַק טְבִיעִיתֵנוּ, וְטָבַע הַקְּדוּשׁ שֶׁלָּנוּ בִּיסוּד חֲסִנוּ מִתְבַּרְךְ בְּרַכַּת שְׁמִים עַל יְדֵי שְׁפַעַת הָאוֹרָה הַבְּאָה לָנוּ.

(עולת ראיה, עניני תפילה, תפילה ותורה, ב)

בְּתַכּוּנָה טְבִיעִית - שהתורה תיקבע בנו כתכונה טבעית. **חַיֵּי הַשְּׁעָרָה** - ההווה, החיים הרגילים. **טְרַחָא** - כביכול, יש בבריאה חיסרון וקלקול, ויש צורך בתיקונים בדרך ניסית. **אֲדָם זֶה** - בגמרא מסופר על אדם שמתה אשתו "ונפתחו לו דדים כשני דדי אישה והניק את בנו. אמר אביו: כמה גרוע אדם זה שנשתנו לו סדרי בראשית". **וּמִתְכַּפֵּל שְׁעָרָה וְעוֹלָם** - חיבור של חיי השעה מול חיי העולם. **בְּתוֹלְדָה וּבְתַכּוּנָה** - בתכונות המולדות והנרכשות. **לְמִד** - למדוד. **הַמְּפַכִּים עֲלֵינוּ** - המושפעים עלינו.